

Inhoudsopgave

VOORWOORD	v
ONDERZOEKSMOTIVATIE	viii
ALGEMENE INLEIDING	8
HOOFDSTUK 1 HET MOEDERSCHAP VAN GOD, HET GEESTELIJKE MOEDERSCHAP EN MYSTAGOGIE: EEN STAND VAN HET ONDERZOEK	12
1.0 Het moederschap van God en het geestelijke moederschap	12
1.1 Het moederschap in onze tijd	13
1.1.1 Biologisch moederschap	13
1.1.2 Geestelijk moederschap en geestelijk vaderschap	15
1.1.3 Sociaal moederschap	15
1.2 Het moederschap in de Bijbel	16
1.2.1 Het moederschap van bijbelse vrouwen	17
1.2.2 Het moederschap van God in de Bijbel	19
1.2.3 Vrouwe Wijsheid en moeder Wijsheid	23
1.2.4 Het moederschap van Jezus	25
1.2.5 Het moederschap van Paulus	27
1.3 De symboliek van het moederschap in het vroege christendom	30
1.4 Het moederschap en <i>gender</i>	32
1.4.1 De symboliek van het moederschap in relatie tot <i>gender</i>	33
1.4.2 De vrouw als beeld van God bij Augustinus	35
1.5 Verkenning naar de samenhang tussen mystagogie en het moederschap	37
1.5.1 Mystagogie in het algemeen	39
1.5.2 Mystagogie in het vroege christendom	41
1.5.3 Mystagogie in de Griekse filosofie	46
1.5.4 Mystagogie bij Augustinus	48
1.5.5 Mystagogie in onze tijd	51
1.5.6 Mystagogie in dit onderzoek	53
1.6 Een stand van het onderzoek naar het moederschap van God en het geestelijke moederschap in de werken van Augustinus	54
1.6.1 Hagiografische benaderingen	55

1.6.2.	Psychoanalytische benaderingen	59
1.6.3	Literaire benaderingen	62
1.6.4	Theologische benaderingen	63
1.7	Situering van het onderzoek naar het moederschap van God en het geestelijke moederschap: een voorlopige bepaling	74
1.7.1	Centrale vraagstelling van dit onderzoek	76
1.8	Benadering vanuit de studie spiritualiteit	76
1.8.1	Omschrijvingen en definities van spiritualiteit	77
1.8.2	Het object van deze studie	80
1.8.3	De interdisciplinaire benadering van dit onderzoek	84
1.9	Methodische benadering	85
1.9.1	Historisch onderzoek	85
1.9.2	Hermeneutisch onderzoek	86
1.9.3	Uitvoering van het hermeneutisch onderzoek	89
1.9.4	Systematisch onderzoek naar de symboliek van het Moederschap	91
HOOFDSTUK 2 DE HISTORISCHE EN CULTURELE CONTEXT VAN DE THEMATIEK VAN HET MOEDERSCHAP IN DE WERKEN VAN AUGUSTINUS		96
2.1	Het moederschap van Monnica	96
2.1.1	De cultuur van Noord-Afrika	97
	Monnica's jeugd	98
2.1.3	Monnica als moeder	100
2.1.4	Monnica en het lot van de levensgezellin van Augustinus	104
2.1.5	Monnica als filosofe	105
2.1.6	Monnica's dood	106
2.2	Het moederschap van Augustinus' levensgezellin voor zijn zoon	107
2.2.1	De levensgezellin van Augustinus	108
2.2.2	De keuze van de levensgezellin voor een celibatair leven	110
2.3	Het moederschap van Continentia bij Augustinus' bekering	112
2.3.1	Eerste ervaring van bekering	112
2.3.2	Tweede ervaring van bekering	114
2.3.3	Doorwerking van de bekeringservaring	115
2.4	Augustinus en het moederschap van de kerk	115
2.4.1	Verantwoordelijkheden	116
2.4.2	Controverse met het manicheïsme	117
2.4.3	Controverse met de donatisten	117
2.4.5	Controverse met Pelagius	118
2.4.6	De dood van Augustinus	119

HOOFDSTUK 3 ONDERZOEK NAAR HET GEESTELIJKE MOEDERSCHAP VAN MONNICA 121

3.1 Inventarisatie van sporen van het geestelijke moederschap van Monnica in de werken van Augustinus	122
3.1.1 De dialogen van Cassiciacum	122
3.1.2 <i>Confessiones</i>	124
3.1.3 Het object van het onderzoek naar het geestelijke moederschap van Monnica	126
3.1.4 Verantwoording voor de keuze van de sleutelteksten	127
3.1.5 De keuze van teksteenheden	129
3.2 Inleiden in het christelijk leven door te voeden	130
3.2.1 vertroosting van de melk (Conf. 1.6.7)	130
3.2.2 Gevoed met de naam van Christus (Conf. 3.4.8)	138
3.3 Bemiddeling voor de geestelijk dode Augustinus	143
3.3.1 Inwoning: Monnica, een tempel van God (Conf. 2.3.6)	143
3.3.2 Bemiddeling door tranen (Conf. 3.11.19)	148
3.3.3 Bemiddeling door een droom (Conf. 3.11.19)	152
3.3.4 Bemiddeling door offergaven (Conf. 5.7.13)	159
3.3.5 Transformatie van Monnica's beperkte Godsverstaan (Conf. 5.8.15)	166
3.3.6 De wond van Monnica (Conf. 5.9.17)	177
3.4 Baren tot leven in Christus	182
3.4.1 Verlangen naar eeuwig heil (Conf. 1.11.17)	182
3.4.2 De barensnood van Monnica (Conf. 5.9.16)	189
3.4.3 Opstaan uit de geestelijke dood (Conf. 6.1.1)	195
3.5 De voltooiing van het geestelijke moederschap van Monnica	204
3.5.1 Gesprek over het eeuwig leven (Conf. 9.10.23)	205
3.5.2 Aanraking van wijsheid (Conf. 9.10.24)	209
3.5.3 Tot zwijgen komen (Conf. 9.10.25)	214
3.5.4 Het mystagogisch proces in het visioen van Ostia	219
3.6 Conclusies	225
3.6.1 Het geestelijke moederschap van Monnica	225
3.6.2 Zelfreflecties over Monnica van Augustinus	227
3.6.3 De mystagogische functie van Monnica voor Augustinus	228
3.6.4 Het moederschap van God en het geestelijke moederschap van Monnica	230
3.6.5 De mystagogische functie van het geestelijke moederschap van Monnica	231

HOOFDSTUK 4 ONDERZOEK NAAR HET MOEDERSCHAP VAN GOD EN HET GEESTELIJKE MOEDERSCHAP IN RELATIE TOT AUGUSTINUS	233
4.1 Inventarisatie van de sporen van Gods moederschap en het geestelijke moederschap	233
4.1.1 Uitdrukkingen van het goddelijke en het geestelijke moederschap in de <i>Confessiones</i>	234
4.1.2 Uitdrukkingen van het geestelijke moederschap in andere werken	235
4.1.3 Verantwoording en keuze voor de teksteinheden van dit onderzoek	236
4.1.4 Het object van dit onderzoek	236
4.2 Het moederschap van Continentia (Conf. 8.11.27)	237
4.3 Goddelijke voeding	251
4.3.1 Wijsheid die 'melk' wordt (Conf. 7.18.24)	251
4.3.2 Drinken van Gods 'melk' (Conf. 4.1.1)	258
4.3.3 De kerk als nest van de gelovigen (Conf. 4.16.31)	263
4.4 De moederschoot van God (Conf. 5.2.2)	270
4.5 Conclusies	276
4.5.1 De uitdrukkingen van het moederschap van God en het geestelijke moederschap	277
4.5.2 Inwijding in de genade	279
4.5.3 Het goddelijk moederschap en het geestelijke moederschap van Monnica	280
4.5.4 De mystagogische functie van het moederschap van God in relatie tot Augustinus	281
HOOFDSTUK 5 UITDRUKKINGEN VAN HET MOEDERSCHAP VAN GOD EN HET GEESTELIJKE MOEDERSCHAP IN RELATIE TOT DE MENS	282
5.1 Inventarisatie van de uitdrukkingen van het goddelijke en het geestelijke moederschap	283
5.1.1 Zoekacties en resultaten	283
5.1.2 Uitdrukkingen van het moederschap van God en het geestelijke moederschap in de genres	286
5.1.3 Observaties van de schematische overzichten	288
5.1.4 Verantwoording van de keuze van teksteinheden	291
5.1.5 Keuze van teksteinheden	292
5.1.6 Het object van dit onderzoek	292
5.2 Uitdrukkingen van het moederschap van God	293

5.2.1	Het moederschap van Wijsheid (Io.eu.tr. 98, 6)	293
5.2.2	Christus als moeder (en.Ps. 130)	308
5.2.3	Het moederschap van het hemelse Jeruzalem (cui. 20, 21)	328
5.3	Sporen van het geestelijke moederschap	337
5.3.1	Het moederschap van Maria (sermo 184)	337
5.3.2	De catecheet als voedster (cat.rud. 15)	346
5.3.3	Afdaling in moederschap (Io.eu.tr. 7, 23)	353
5.4	Conclusies	362
5.4.1	Moeder Wijsheid en Christus als moeder	362
5.4.2	Het 'dragen' door Maria, de kerk en het hemelse Jeruzalem	364
5.4.3	Het 'zogen' en het 'spenen'	365
5.4.4	Het moederschap van Paulus, Deogratias, de verkondigers en van de ingewijde volwassenen	366
5.4.5	De zelfreflecties van Augustinus	367
5.4.6	De mystagogische functie van het goddelijke en het geestelijke moederschap in relatie tot de mens	368
HOOFDSTUK 6 DE MYSTAGOGISCHE FUNCTIES VAN HET MOEDERSCHAP VAN GOD EN HET GEESTELIJKE MOEDERSCHAP: TWEE HEILSWEGEN		369
6.0	Inleiding	369
6.1	De mystagogische functie van het goddelijk moederschap van Wijsheid en Christus	371
6.1.1	De contexten van de symboliek van het zogend moederschap	374
6.1.2	De wijsheidschristologie uitgedrukt in de symboliek van het zogend moederschap	374
6.1.3	De werking van goddelijke voeding	384
6.1.4	Omvorming	390
6.1.5	Het goddelijke moederschap in relatie tot de kerk	396
6.2	De mystagogische functie van het moederschap van Maria	397
6.2.1	Maria als myste	398
6.2.2	Maria als mystagoge	406
6.2.3	Het geestelijke moederschap van Maria en van de kerk	408
6.3	De mystagogische functie van het geestelijke moederschap van de kerk	411
6.3.1	Het moederschap van de kerk als vrucht van Augustinus' Polemieken	411
6.3.2	Het moederschap van de kerk als werkzaam teken	413
6.4	De mystagogische functie van het moederschap van	

de heilige Schrift	420
6.4.1 De heilige Schrift als teken	420
6.4.2 De heilige Schrift als werkzaam teken	422
6.5 De mystagogische functie van het geestelijke moederschap van Paulus	425
6.5.1 Paulus als moeder en als vader	426
6.5.2 Paulus' opstijgen en afdalen	427
6.5.3 Paulus' identificatie met de geloofsleerlingen	429
6.5.4 De mystagogische functie van de moederlijke handelingen van Paulus	431
6.6 De mystagogische functie van het moederschap van het hemelse Jeruzalem	437
6.6.1 Jeruzalem als hemelse stad en als personificatie	437
6.6.2 De heilsfunctie van het hemels Jeruzalem en Sion	440
6.7 Conclusies	442
6.7.1 Drie vormen	442
6.7.2 De mystagogische functie van het goddelijke en het geestelijke moederschap	446
6.7.3 Wijsheid – genade – incarnatie	446
HOOFDSTUK 7 CONCLUSIES	448
7.1 De resultaten van het onderzoek naar het moederschap van God en het geestelijke moederschap	449
7.1.1 Onderzoeksgegevens in de secundaire literatuur	449
7.1.2 Onderzoeksdata in de primaire bronnen	449
7.2 Resultaten van het spiritualiteitsonderzoek	450
7.2.1 Resultaten van het hermeneutische onderzoek	451
7.2.2 Resultaten van het symboolonderzoek	451
7.2.3 Resultaten van het genderonderzoek	453
7.2.4 Resultaten van het historische onderzoek	454
7.3 Het geestelijke moederschap van Monnica	455
7.3.1 Openbarende ervaringen	455
7.3.2 Bemiddeling van Monnica als geestelijke moeder	456
7.3.3 Geestelijk moederschap versus moederlijke genegenheid	457
7.3.4 Het geestelijke moederschap van Monnica in relatie tot de kerk	457
7.4 Moederschap van God	458
7.4.1 Wijsheidschristologie	459

7.4.2	Inclusieve werkelijkheid van God	460
7.4.3	Het voedende aspect van God	461
7.4.4	Goddelijk moederschap en genade	462
7.5	Het geestelijke moederschap van Maria	463
7.6	Twee heilswegen	464
7.6.1	De heilswegen van Wijsheid en van Maria	464
7.6.2	Goddelijk en geestelijk moederschap in de geschiedenis van de theologie en de kerk	465
7.7	Geestelijk moederschap van Paulus	466
7.8	Moederschap en mystagogie	467
7.8.1	Mystagogische functies van het goddelijke en het geestelijke moederschap	467
7.8.2	Onderscheid tussen de christelijke initiatie en de <i>maieutiek</i>	470
7.9	Eindconclusie: de voedende God	471
7.10	Algemeen besluit	472
SUMMARY		476
LITERATUURLIJST		484
Primaire bronnen van Augustinus		484
Werken van Augustinus in vertaling		485
Edities en vertalingen van werken van schrijvers uit de Oudheid		488
Secundaire literatuur		490
BIJLAGEN		503
Bijlage 1	Overzicht van sporen van het goddelijke en het geestelijke moederschap in de werken van Augustinus	503
Bijlage 2	Schematische overzichten van de uitdrukkingen van het goddelijke en het geestelijke moederschap	506
1.	Sporen van het moederschap van God	506
2.	Sporen van het geestelijke moederschap van personen	508
3.	Sporen van het onpersoonlijk goddelijke en het geestelijke Moederschap	511
Bijlage 3	Afkortingen van de geciteerde werken van Augustinus	513
Register van aangehaalde bijbelteksten		515

